

R A L P H M A R T I N

VEČNÝ ŽIVOT

POD DROBNOHĽADOM

A magnifying glass with a silver handle and frame is positioned over a landscape. The lens shows a paved road curving through rolling green hills under a blue sky with light clouds. The text is centered within the lens.

SPRIEVODCA
NA CESTE K BOHU
NA ZÁKLADE
MÚDROSTI SVÄTÝCH

 ZACHEJ[®].sk

SPRIEVODCA
NA CESTE K BOHU
NA ZÁKLADE
MÚDROSTI SVĚTÝCH

„Ralph Martin vytvoril klenot medzi príručkami pre tých, ktorí sa chcú vydať na cestu svätosti, a to jazykom, ktorý ľahko zaujme moderného čitateľa. Martinovou osobitnou genialitou je sprístupniť najhlbšie duchovné poklady súčasným ľuďom. Podobne ako majstri, ktorých múdrosť destiluje, sprostredkúva horiacu túžbu odpovedať na Pánovo volanie. Výsledkom je inšpirujúce dielo plné pochopenia a praktickej pomoci pre ľudí v každej fáze duchovnej cesty.“

otec Peter Ryan SJ

profesor morálnej teológie

Mount St. Mary's Seminary, Emmitsburg, MD

„Toto dielo ma hlboko dojalo. V tejto knihe je krása, ktorá čitateľa vŕhne do dôverného priateľstva so svätými a otvára ho prítomnosti Ducha Svätého, čím zvyšuje našu túžbu po manželskom spojení. Táto kniha so svojou syntézou učenia svätých je mimoriadnym darom Cirkvi pre dielo novej evanjelizácie.“

otec John Horn SJ

spoluzakladateľ Inštitútu pre kňazskú formáciu

Creighton University, Omaha, NE

„Mnohí katolíci opúšťajú Cirkev a hľadajú útočisko vo východných náboženstvách a v kultových hnutiach, pretože hľadajú duchovnosť a modlitbu s väčšou hĺbkou, než akú nachádzajú vo svojej vlastnej tradícii. Nemusia však hľadať inde. Ralph Martin otvára zdroje bohatej katolíckej mystickej tradície a sprístupňuje ju všetkým, duchovným i laikom.“

otec Kilian McDonnell OSB

zakladateľ a predseda Inštitútu pre ekumenický a kultúrny výskum

St. John's University, Collegeville, MN

„Táto spoľahlivá a náročná syntéza, ktorá je zjavne výsledkom mnohých modlitbových úvah a štúdia, oplýva múdrosťou, ponúka praktické usmerenia a zaslúži si stať sa klasikou.“

otec Patrick Collins CM

autor mnohých kníh a prednášateľ spirituality na All Hallows College a na Milltown Institute v Dubline, Írsko

„Ralph Martin v tejto knihe podrobne a vynikajúco opisuje celý duchovný život od prvých asketických krokov až po najvyššie mystické zjednotenie s Bohom. Každý, či už kňaz, rehoľník, alebo laik, ktorý hľadá úplný plán duchovnej cesty, ho v tejto knihe nájde.“

otec Kieran Kavanaugh OCD

prekladateľ, editor a komentátor *Zbierky diel svätého Jána z Kríža*
a *Zbierky diel svätej Terézie z Avily*

„Ralph Martin prehľadným a prítazlivým spôsobom sprostredkúva konsenzuálne učenie niektorých významných predstaviteľov západnej duchovnej tradície. Túto knihu by som odporúčal najmä mladým manželským párom, ktoré chcú hlbšie spoznať Boha a dovoliť mu, aby s pomocou skutočných duchovných majstrov uskutočnil v ich živote hlbokú premenu, ktorá vybuduje ich rodinu a pretrvá na večnosť.“

otec Francis Martin SSD

Katedra Svätého písma Adama kardinála Maidu
Sacred Heart Major Seminary, Detroit, MI

„*Večný život pod drobnohládou* je takmer dokonalým vyjadrením hĺbky a dynamiky katolíckeho života. Nepamätám si knihu, ktorú by som hltal s väčšou energiou. Aký veľký prínos pre duchovnú formáciu! Je to vzácna kniha; pri jej čítaní sa túžba po Kristovi znovu rozhorí a roznieti do nového plameňa odhodlania.“

diakon James Keating, PhD.

riaditeľ teologickej formácie
Inštitút pre kňazskú formáciu, Creighton University, Omaha, NE

„Toto je najlepšia duchovná kniha, akú som za posledné roky čítal. Odporúčam ju všetkým, ktorých poznám a ktorí majú záujem prehĺbiť svoje spoločenstvo s Bohom, najmä našim seminaristom. Modlím sa, aby mnohí mali z tejto skutočne nádhernej knihy prospech.“

otec Jerome Young OSB

Opátstvo Mount Angel, Saint Benedict, OR

R A L P H M A R T I N

VEČNÝ ŽIVOT

P O D D R O B N O H Ľ A D O M

SPRIEVODCA
NA CESTE K BOHU
NA ZÁKLADE
MÚDROSTI SVÄTÝCH

 ZACHEJ®.sk

© 2006 by Ralph Martin
Emmaus Road Publishing
1468 Parkview Circle
Steubenville, OH 43952
All rights reserved.

z amerického originálu: *The Fulfillment of All Desire: A Guidebook for the Journey to God Based on the Wisdom of the Saints*

Vydal: © Zachej.sk, 2022

Preklad: © Pavol Petrík

Grafika: © Bookwork.sk

Jazyková korektúra: PhDr. Adriana Matoláková, PhD.

Citácie sú uvedené podľa:

Biblia – Starý a Nový zákon, katolícky preklad, SSV, 2016

Katechizmus Katolíckej cirkvi, SSV, 2017

Cirkevné dokumenty a spisy:

NMI Ján Pavol II., apoštolský list na záver Jubilejného roka

Novo Millennio Ineunte, 6. januára 2001

LG Druhý vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia o Cirkvi

Lumen gentium, 21. novembra 1964

ISBN: 978-80-8211-566-9

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať v žiadnej podobe ani žiadnym spôsobom (elektronicky, mechanicky, fotokópiami ani iným spôsobom) bez súhlasu vlastníka autorských práv.

Augustínovi, Bernardovi,
Kataríne, Terézii,
Jánovi, Františkovi a Terezke,

v ktorých a prostredníctvom ktorých
je Boh veľmi oslávený

Úvod

Pár mesiacov pred ukončením štúdia na Univerzite Notre Dame som zažil významné prebudenie svojej viery z detstva, ktoré ma nasmerovalo na cestu, po ktorej idem už viac ako štyridsať rokov. Po ukončení štúdia na Notre Dame som sa podľa plánu zapísal na postgraduálne štúdium filozofie na Princetonskej univerzite a začal som si robiť doktorát z filozofie. Po prvom roku postgraduálneho štúdia sme s priateľom strávili leto v kláštore, kde sme hľadali smerovanie svojho života. Cítili sme, že Pán nás vedie k tomu, aby sme opustili postgraduálne štúdium a začali sa viac angažovať v evanjelizačnej práci. Krátko nato nás požiadali, aby sme prijali pozície výskumníkov a školiteľov v národnej kancelárii hnutia Cursillo, ktoré sme zastávali päť rokov. V tom istom čase sme sa angažovali v univerzitnej službe v katolíckej študentskej farnosti na Michiganskej štátnej univerzite a neskôr v študentskej farnosti na Michiganskej univerzite v Ann Arbor v štáte Michigan, kde odvtedy prevažne žijem.

Keď sa koncom šesťdesiatych rokov 20. storočia v Katolíckej cirkvi rozvinula charizmatická obnova, ocitli sme sa vo vedúcej pozícii a začali sme sa veľmi angažovať v písaní a prednášaní, ako aj v priamej evanjelizačnej a pastoračnej práci v USA a v zámorí. To zahŕňalo aj štvorročné obdobie, počas ktorého sme s manželkou a rodinou žili v belgickom Bruseli a úzko spolupracovali s kardinálom Suenensom, ktorý bol v tom čase prímasom Katolíckej cirkvi v Belgicku a pôsobil ako jeden zo štyroch moderátorov Druhého vatikánskeho koncilu.

Na vyrozprávanie zážitkov z tých rokov života a služby by bola naozaj potrebná celá kniha, ale koncom osemdesiatych a začiatkom deväťdesiatych rokov došlo v našej práci k posunu, ktorý mi dal

možnosť začať vysokoškolské teologické štúdium na čiastočný úväzok na Teologickej fakulte Najsvätejšieho Srdca, v hlavnom seminári v Detroite. Nakoniec som v roku 1996 získal magisterský titul z teológie.

Na jar 1993 som na letisku vo švajčiarskom Zürichu čakal na lietadlo do Spojených štátov. Prestávku som využil na to, aby som dočítal knihy v rámci kurzu Dejiny spirituality, ktorý som v tom čase navštevoval. Úlohou bolo prečítať si *Duchovnú pieseň* od svätého Jána z Kríža.

Prvýkrát som sa pokúsil prečítať knihu svätého Jána z Kríža *Výstup na horu Karmel* krátko po duchovnom prebudení, ktoré som zažil v Notre Dame. Pamätám si, že po prečítaní asi necelých sto strán som ju odložil, pretože sa mi zdala ťažko pochopiteľná a jej prístup bol skôr negatívny. Nebolo to niečo, s čím by som sa v tom čase mohol stotožniť.

Ale keď som na letisku v Zürichu v roku 1993 čítal *Duchovnú pieseň*, akoby ma oslepil nadbytok svetla a vhladu. Pri čítaní som cítil, že všetko, čo som kedy zažil, cítil, po čom som túžil a čo som sa snažil pochopiť, sa mi zjavilo v takej hĺbke pochopenia a miere krásy a významu, že mi to doslova vyrázilo dych. Bola to správna kniha v správnom čase.

Nikdy som nepoľavil vo svojej túžbe nasledovať Pána alebo rásť vo svätosti počas všetkých tých rokov, ale čítanie Jána mi znovu otvorilo niektoré z absolútnych hĺbok, s ktorými som sa stretol v Bohu počas toho prebudenia pred mnohými rokmi, a dalo mi nádej, že všetko, v čo som vo vzťahu k nemu vtedy dúfal, je skutočne možné. Bol som opäť vyzvaný, aby som „zatiehol na hĺbinu“.

Prečítal som si aj ďalšie Jánove spisy vrátane *Výstupu na horu Karmel*, ktoré sa mi pred rokmi zdali také neatraktívne a ťažké, a našiel som v nich nesmierny vhlad a veľkú pomoc pri pokračovaní duchovnej cesty. Možno bola potrebná určitá životná skúsenosť, aspoň v mojom prípade, aby som pochopil pravdivosť a význam týchto diel.

Hoci som na hodinách teológie musel čítať len časti týchto diel, zistil som, že by som si ich chcel prečítať celé a ešte viac. Prešiel som

si spisy svätej Terézie z Avily, svätej Kataríny Sienskej a svätej Terezy z Lisieux a našiel som v nich nesmiernu hĺbkku vhľadu, povzbudenie a praktickej múdrosti. A potom som študoval sväteho Bernarda z Clairvaux, *Vyznania* sväteho Augustína, diela sväteho Františka Saleského a ďalšie. Nemohol som sa nabažiť týchto veľkých učiteľov Cirkvi a ich učenia o duchovnom živote.

Potom mi v roku 1997 zavolať otec Michael Scanlan, v tom čase rektor Františkánskej univerzity v Steubenville, a spýtal sa ma, či by som nemal záujem viesť postgraduálny kurz teológie o „novej evanjelizácii“. Povedal som mu, že ak chce, môžem to urobiť, ale radšej by som viedol kurz o svätej Terézii z Avily a svätom Jánovi z Kríža. Dobré ma pozná a bol trochu prekvapený mojou žiadosťou. Vedel, že študujem týchto učiteľov, ale spýtal sa ma: „Cítiš sa pripravený učiť o nich?“ Cítil som sa pripravený a odpovedal som áno. Hodnotenia študentov boli veľmi pozitívne a odvtedy ma každé leto požiadali, aby som učil v programe postgraduálneho štúdia teológie na františkánskej univerzite, a počas niekoľkých letných semestrov som učil o všetkých siedmich učiteľoch Cirkvi, ktorých používame ako sprievodcov v tejto knihe.

Potom ma požiadali, aby som vyučoval katolícku spiritualitu na relatívne novej katolíckej vysokej škole v mojom okolí nazvanej *Ave Maria*, čo som robil niekoľko rokov, kým sa škola nepresťahovala na Floridu.

A potom ma požiadali, aby som viedol kurz *Úvod do katolíckej spirituality* a postgraduálny kurz o evanjelizácii a spiritualite v Kňazskom seminári a Teologickej fakulte Najsvätejšieho Srdca v Detroitskej arcidiecéze, ktorú som v posledných rokoch aj viedol. Teraz som riadnym členom fakulty a riaditeľom postgraduálnych teologických programov v oblasti novej evanjelizácie v seminári.

Keď 6. januára 2001, na konci jubilejného roka 2000, pápež Ján Pavol II. uverejnil *Novo Millennio Ineunte*, svoju víziu dynamického katolíckeho života pre nové tisícročie, s úžasom som si všimol, že vyzýva celú Cirkev, aby sa znovu spojila s mystickou tradíciou, pričom konkrétne spomenul Katarínu Sienskú, Teréziu z Avily, Jána z Kríža

a Terezku z Lisieux, štyroch svätých, o ktorých som niekoľko rokov učil v rôznych inštitúciách. Cítil som hlboké potvrdenie, že som na správnej ceste, keď nasledujem vedenie Ducha.

Verím, že Pán mi dal hlbokú túžbu porozumieť spisom týchto veľkých učiteľov Cirkvi nielen pre seba, ale aj preto, aby som sa o ne mohol podeliť s ostatnými. Z vlastnej skúsenosti viem, že mnohí ľudia sa pokúšali čítať týchto svätcov a učiteľov, ale zistili, že je to ťažké, a tak prestali. Existuje mnoho dôvodov, prečo je to tak. Niektoré spisy sú zle preložené do angličtiny, ktorá je dnes už trocha archaická. Niektoré „hovorja nesúvisle“, čo na začiatku sťažuje vnímanie štruktúry a jasnosti ich myšlienok. Niektoré spisy sú jednoducho zložité. Z nejakého dôvodu mi Pán v tejto fáze môjho života a služby dal istú mieru porozumenia týchto učiteľov a túžbu a schopnosť sprostredkovať ich učenie iným.

Doteraz som to robil priamym vyučovaním v mnohých rôznych prostrediach a sprístupňovaním audioalbumov o každom z týchto učiteľov, ktoré sa snažia zrozumiteľným spôsobom sprostredkovať celistvosť ich učenia.¹ Pri tejto práci ma veľmi zaujala zásadná zhada týchto učiteľov v tom, čo učia o duchovnej ceste – naozaj nám dávajú „mapu“ cesty k Bohu. Naprieč toľkými storočiami, jazykmi, kultúrami a rôznymi typmi osobností Pán vliat múdrosť o duchovnej ceste, ktorá je nesmierne inšpiratívna, užitočná a pozoruhodne harmonická.

Teraz sa cítim pripravený a Pán ma vedie, aby som sa pokúsil v jednej knihe zhrnúť obraz a vysvetlenie tejto duchovnej mapy, ako ju nachádzame v spisoch a životoch týchto učiteľov Cirkvi. Usiloval som sa čo najviac nechať týchto svätých hovoriť za seba, pričom som hojne používal ich vlastné slová a obmedzil som svoje komentáre na minimum, aby som nebránil plynulému toku „mapy“. Som veľmi vďačný majiteľom autorských práv na preklady, ktoré som použil,

¹ Jednotlivé audioalbumy venované učeniu každého z týchto svätcov sú k dispozícii aj na CD prostredníctvom *Renewal Ministries*. Navštívte stránku www.renewalministries.net.

že mi dali povolenie použiť slová svätých v takej miere, ako som to urobil. Dúfam, že rovnako ako ja zistíte, že ich slová sú nenahraditeľné – často pre ich literárnu brilantnosť a vždy pre ich hĺbku vhľadu a praktický význam. Chcel som aj čo najviac používať ich vlastné slová, aby jasne vynikol pozoruhodný súlad ich učenia s druhými. Spoľahlivosť cestovnej mapy, ktorú sledujem, sa mnohonásobne zvyšuje nielen vďaka význačnosti učenia konkrétneho učiteľa, ale aj vďaka ich pozoruhodnému vzájomnému súladu v podstatných veciach duchovnej cesty. Dúfam, že sa presvedčíte, že existuje množstvo vysoko autoritatívnych, svätých a prenikavých svedkov, ktorí jasne ukazujú cestu, ktorou sa musíme vydať, aby sme dosiahli svoj cieľ – zjednotenie s Bohom, kde nájdeme splnenie všetkých túžob. Dúfam tiež, že vám kniha bude užitočná ako sprievodca alebo mapa, ku ktorej sa môžete v priebehu rokov opakovane vracieť, keď budete potrebovať múdrosť o určitom aspekte cesty. Múdrosť týchto svätých je veľmi spoľahlivá a veľmi užitočná.

V tejto knihe som sa obmedzil len na tých svätcov západnej cirkvi, ktorých Cirkev uznala za učiteľov a ktorí významne prispievajú k nášmu chápaniu duchovnej cesty. Celkovo existuje tridsaťtri učiteľov Cirkvi. Niektorí z nich sú uznávaní za prínos k výkladu Písma, niektorí za morálnu teológiu, niektorí za obranu proti heréze, niektorí za systematickú teológiu, niektorí za „duchovnú teológiu“ alebo múdre rady o ceste k zjednoteniu s Bohom. Učitelia Cirkvi majú najvyššiu autoritu a ich učenie sa uznáva ako univerzálne cenné. Je samozrejmé, že existujú učitelia Cirkvi z Východu, ktorí významne prispeli do oblasti spirituality, a mnoho ďalších svätcov a spisovateľov zo Západu, ale v tejto knihe sa zameriame len na sedem týchto učiteľov, ktorí významne prispeli k pochopeniu duchovnej cesty.

Bernard z Clairvaux, cisterciánsky opát z dvanásteho storočia, o ktorom sa neskôr dozvieme viac, sa pýta, kde sú učitelia, ktorí nám pomôžu uskutočniť túto úžasnú cestu, a potom odpovedá:

„Boh sa o to postará. Pozrite, už sú tu, tí, ktorí majú poučiť novú nevestu o tom, čo potrebuje vedieť, a pripraviť ju na manželstvo

s nebeským Ženíchom, naučiť ju viere a poradiť jej na ceste svätosti.⁴²

Títo siedmi učitelia Cirkvi, u ktorých budeme hľadať múdrosť, aby nás viedli po tejto ceste, vrátane samotného Bernarda, patria medzi tých „učiteľov“, ktorých Bernard prisľúbil, že nám poskytne Pán.

Hľadal som pomoc u Pána a našich priateľov a učiteľov, učiteľov Cirkvi a svätých, ktorí tvoria podstatu tejto knihy, aby táto kniha bola užitočná a pomohla iným začať, pokračovať alebo dokončiť cestu k Bohu, na ktorej konci nájdeme splnenie všetkých túžob. Kiež by sme v hlasoch týchto svätých na stránkach tejto knihy našli hlas samotného Učiteľa, ktorý nás vedie na našej ceste k Bohu. „A dá vám chlieb tiesne a vodu úzkosti a tvoji učitelia sa viac neschovajú, očami budeš vidieť svojich učiteľov a ušami počuješ spoza seba slová: ‚Toto je cesta, kráčajte po nej!‘ – ak sa odchýlite napravo či naľavo.“ (Iz 30, 20 – 21)

„I bude tam chodník, cesta:
cestou svätou sa bude volať,
nečistý po nej neprejde,
len môj ľud pôjde po nej,
ani prostoduchí tam nezblúdia.
Nebude tam leva
a dravá zver ta nevystúpi,
nenájde sa tam;
len vykúpení budú kráčať.“ (Iz 35, 8 – 9)

² Bernard z Clairvaux, *On the Song of Songs* (O Piesni piesní), zväzok IV, kázeň 76, č. 7.

Povolání k svätosti

Ježiš zhrnul svoje učenie v prekvapujúcej a jednoznačnej výzve svojim nasledovníkom: „Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Mt 5, 48) Dokonalí v čistote srdca, dokonalí v súcite a láske, dokonalí v poslušnosti, dokonalí v súlade s Otcovou vôľou, dokonalí vo svätosti... Keď počujeme tieto slová, môžeme mať, pochopiteľne, pokušenie byť znechutení a myslieť si, že dokonalosť je pre nás nemožná. A skutočne, ak je dokonalosť ponechaná na naše vlastné zdroje, určite je nemožná – je rovnako nemožná, ako je nemožné, aby bohatí ľudia vstúpili do neba alebo aby muž a žena zostali verní celý život v manželstve. Ale u Boha je všetko možné, dokonca aj naša premena.

Ján Pavol II. – a on sám raz možno bude patriť medzi tých, ktorí budú uznaní za učiteľa Cirkvi – vo svojom prorockom výklade udalostí druhej polovice 20. a začiatku 21. storočia *Novo Millennio Ineunte* poukazuje na to, že Duch Svätý opäť vynáša do popredia vedomia Cirkvi presvedčenie, že tieto Ježišove slová sú skutočne určené každému z nás hriešnikov. Poukazuje na to, že jubileum roku 2000 bolo len poslednou fázou obdobia prípravy a obnovy, ktoré prebieha už štyridsať rokov s cieľom pripraviť Cirkev na výzvy nového tisícročia.³

Pápež Ján Pavol II. hovorí o troch znovuobjaveniach, ku ktorým Duch Svätý viedol Cirkev počnúc Druhým vatikánskym koncilom,

³ Ján Pavol II., apoštolský list na záver jubilejného roka *Novo Millennio Ineunte* (6. januára 2001). Dostupné na <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/novo-millennio-ineunte> (ďalej v texte citované ako NMI).

ktorý sa skončil v roku 1965. Jedným z týchto znovuobjavení je znovuobjavenie „všeobecného povolania k svätosti“.⁴

„Všetci v Krista veriaci, v každom stave alebo hodnosti, sú povolaní k plnosti kresťanského života a k dokonalosti lásky.“ (NMI 30; porov. LG 40)⁵

Ján Pavol ďalej zdôrazňuje, že toto povolanie k plnosti svätosti je podstatnou súčasťou kresťanskej identity.

„Pýtať sa katechumena: ‚Chceš sa dať pokrstiť?‘ znamená zároveň sa ho pýtať, či sa chce stať svätým. Znamená to, že jeho cesta by sa mala riadiť radikalizmom reči na vrchu: ‚Buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.‘ (Mt 5, 48) Je príhodný čas znovu presvedčivo predostrieť všetkým túto ‚vysokú úroveň‘ každodenného kresťanského života. Celý život cirkevného spoločenstva a kresťanských rodín musí viesť týmto smerom.“ (NMI 31)

Skôr než sa v našom skúmaní duchovnej cesty posunieme ďalej, pozrime sa na úvod, čo vlastne znamená svätosť. V Liste Efezanom čítame: „Veď v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske.“ (Ef 1, 4) Byť svätý nie je v prvom rade otázka toho, koľko ružencov odriekame alebo koľko kresťanských aktivít vyvíjame; ide o to, aby sa naše srdce premenilo na srdce lásky. Je to záležitosť plnenia veľkých prikázaní, ktoré zhŕňajú celý zákon a prorokov: milovať Boha a blížneho, a to celým srdcom. Alebo ako hovorí Terézia z Avily, svätosť je záležitosť zjednotenia našej vôle s Božou vôľou. Terezia z Lisieux to vyjadruje veľmi podobne: „Dokonalosť spočíva

⁴ Ďalšie dva znovuobjavenia, ktoré Ján Pavol II. identifikuje, sú „Cirkev ako spoločenstvo“ a „charizmatický rozmer“ Cirkvi.

⁵ Dostupné na : <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium> (ďalej v texte citované ako LG).

v tom, že konáme jeho vôľu, v tom, že sme takí, akými nás chce mať... Neodmietame jeho milosť v ničom.“⁶ Ako povedala na samom konci svojho života: „Netúžim viac zomrieť, ako žiť; milujem to, čo robí on.“⁷

Ján Pavol II. ďalej vyzýva farnosť tretieho tisícročia, aby sa stali školami modlitby a miestami, kde sa poskytuje „výchova k svätosti“.

„Naše kresťanské komunity sa musia stať autentickými ‚školami‘ modlitby, kde sa stretanie s Kristom prejavuje nielen prosbami o pomoc, ale aj vzdávaním vďaky, chvály a poklony, rozjímaním, počúvaním, vreľými citmi, až po ‚zamilovanosť‘ srdca... Ale bolo by pomýlené myslieť si, že bežní veriaci sa môžu uspokojiť s povrchnou modlitbou, neschopnou naplniť ich život.“ (NMI 33, 34)

Ján Pavol uvádza niekoľko dôvodov, prečo je tento obrat k svätosti života a hĺbke modlitby dôležitý. Okrem toho, že je to jednoducho neoddeliteľná súčasť evanjeliového poslania, poukazuje na to, že podporná kultúra „kresťanstva“ prakticky zmizla a že kresťanský život dnes treba žiť hlboko, inak ho možno vôbec nebude možné žiť. Poukazuje aj na to, že uprostred tohto celosvetového procesu sekularizácie stále existuje hlad po zmysle, po spiritualite, ktorý sa niekedy uspokojuje obrátením sa k nekresťanským náboženstvám. V súčasnosti je obzvlášť dôležité, aby veriaci kresťania dokázali na tento hlad odpovedať a „ukázať, do akých hĺbok môže viesť vzťah s Kristom“ (pozri NMI 33).

Ján Pavol si uvedomuje, aká náročná je táto výzva, a preto jasne hovorí, že bude ťažké na ňu primerane odpovedať bez toho, aby sme využili múdrosť mystickej tradície Cirkvi – súboru spisov a svedectiev života, ktoré sa zameriavajú na proces modlitby a fázy rastu v duchovnom živote. Hovorí nám, prečo je mystická tradícia dôležitá a čo od nej môžeme očakávať.

⁶ Tereza z Lisieux, Príbeh mojej duše, Lúč, 2013.

⁷ Tereza z Lisieux, Príbeh mojej duše, Lúč, 2013.

„Veľká mystická tradícia... ukazuje, že modlitba ako pravý a vlastný dialóg lásky môže pokročiť tak, že napokon ľudskú osobu úplne zaujme božský miláčik, ona sa stane vnímavou na vnuknutia Ducha Svätého a ako Božie dieťa oddanou srdcu nebeského Otca.“ (NMI 33)

Ján Pavol tu používa skutočne výnimočné slová, ku ktorým sa budeme musieť v priebehu tejto knihy vrátiť. Ako možno dosiahnuť takúto mimoriadnu hĺbku zjednotenia s Trojicou? Odpoveď na túto otázku nám skutočne dáva mystická tradícia a táto kniha sa pokúsi toto jasne sprostredkovať. Ján Pavol zreteľne hovorí, že táto hĺbka zjednotenia nie je určená len pre niekoľko výnimočných ľudí („mystikov“), ale je povoláním, ktoré dostáva každý kresťan od samotného Krista. „Tak sa oživuje skúsenosť s Kristovým prísľubom: ‚Kto miluje mňa, toho bude milovať môj Otec; aj ja ho budem milovať a zjavím mu seba samého‘ (Jn 14, 21).“ (NMI 33)

Potom Ján Pavol zhrnie niektoré hlavné múdrosti mystickej tradície o duchovnej ceste, múdrosti, ktorej budeme v priebehu tejto knihy venovať veľkú pozornosť.

„Ide o cestu, úplne závislú od milosti, ktorá však vyžaduje silné duchovné nasadenie a pozná aj bolestné očisťovania („tmavú noc“). Rozličnými možnými spôsobmi však vedie k nevýslovnej radosi, prežíanej mystikmi ako ‚manželský zväzok‘. Ako by sme tu mohli zabudnúť, medzi toľkými žiarivými svedectvami, na náuku svätého Jána z Kríža a svätej Terézie z Avily?“ (NMI 33)

Tieto štyri princípy, ktoré uvádza Ján Pavol, sú základom správneho pochopenia duchovnej cesty.

1. Zjednotenie s Bohom do takejto hĺbky je úplne nedosiahnuteľné vlastnými silami; je to dar, ktorý môže dať iba Boh; pri napredovaní v duchovnom živote sme úplne závislí od jeho milosti. Vieme však aj to, že Boh túži túto milosť darovať a priviesť nás k hlbokému zjednoteniu. Bez neho nemôžeme urobiť nič,

ale s ním je všetko možné (porov. *Lk* 18, 27; *Flp* 4, 13). Bez Boha je úspešné dokončenie cesty nemožné, ale s ním sme v istom zmysle už tam. On je skutočne cestou i cieľom; a náš život je práve teraz, skrytý s Kristom, v Bohu (porov. *Kol* 3, 3).

2. Zároveň je naše úsilie nevyhnutné. Naše úsilie nie je dostatočné na to, aby sme dosiahli takéto zjednotenie, ale je nevyhnutné. Svätí hovoria o tom, že sa máme pripraviť na zjednotenie. Úsilie, ktoré vynakladáme, nám pomáha disponovať sa na prijatie Božích darov. Ak si niečo naozaj vážime, musíme byť ochotní zamerať sa na robenie tých vecí, ktoré nám pomôžu dosiahnuť cieľ. A predsa bez Božej milosti nemôžeme ani vedieť, čo je možné, ani po tom túžiť, ani mať silu vynaložiť na to nejaké úsilie. Je to Božia milosť, ktorá nám umožňuje prežívať potrebné „intenzívne duchovné nasadenie“.
„Odtiaľ budeš hľadať Pána, svojho Boha, a nájdeš ho, keď ho budeš hľadať z celého srdca a z celej duše.“ (*Dt* 4, 29)
3. Ako nám hovorí evanjelium, ak chceme úspešne dokončiť nejakú úlohu (pred začatím stavby veže alebo pred vstupom do vojny), je dôležité posúdiť, čo je potrebné. Veľa sa v nás musí zmeniť, aby sme boli schopní hlbokého zjednotenia s Bohom. Rany prvotného hriechu aj našich osobných hriechov sú hlboké a treba ich liečiť, a premieňať v procese, ktorý nevyhnutne má svoje bolestivé momenty. Bolesť očisťovania nazýva Ján z Kríža „temnou nocou“. Je dôležité, aby nás bolestivé momenty našej premeny neprekvapili, ale aby sme vedeli, že sú nevyhnutnou a požehnanou súčasťou celého procesu.
„Do Božieho kráľovstva máme vojsť cez mnohé súženia.“ (*Sk* 14, 22)
4. A nakoniec musíme vedieť, že všetka námaha a bolesť stojí za to. Nekonečne stojí za to. Pri spätnom pohľade sa bolesť na ceste bude javiť ako svetlo v porovnaní s váhou slávy, na ktorú sme sa pripravovali (pozri 2 *Kor* 4, 16 – 18).
Hlboké zjednotenie („manželský zväzok“, „duchovné manželstvo“ alebo „premieňajúce zjednotenie“) je možné už v tomto živote. Terézia z Avily nám hovorí, že nie je dôvod, aby niekto,

kto dosiahne základnú stabilitu v katolíckom živote („príbytok“ tri v jej klasifikačnom systéme), nemohol v tomto živote prejsť až k „duchovnému manželstvu“ („príbytok“ sedem).⁸

Všetky tieto zásady podrobne preskúmame v ďalších kapitolách. Teraz si musíme uvedomiť význam „znovuobjavenia“ univerzálneho povolania k svätosti a určiť si vlastnú odpoveď na toto povolanie.

Pravdepodobne všetci nejakým spôsobom vieme, že sme povolaní k svätosti, ale možno zápasíme s tým, ako na to odpovedať. Keď cítíme náročnosť povolania a zároveň vidíme prekážky, je ľahké racionálne zdôvodniť odkladanie alebo kompromisy a vyhnúť sa úprimnej a okamžitej reakcii.

Nezriedka napríklad „prenášame zodpovednosť“ na iných, o ktorých si myslíme, že sú v lepšej pozícii, aby reagovali celým srdcom. My katolícki laici sa často pozeráme na svoj zaneprázdnený život a pomalé srdce a predpokladáme, že kňazi a rehoľné sestry sú v lepšej pozícii odpovedať na povolanie. Koniec koncov, môžeme si myslieť, veď za to ich platíme... Možno si myslíme, že keď naše deti vyrastú alebo keď pôjdeme do dôchodku, alebo keď pominie kríza v podnikaní, alebo keď sa nebudeme musieť starať o chorých rodičov, alebo keď dostaneme lepšiu prácu, alebo keď sa oženíme, alebo... že vtedy budeme v lepšej pozícii odpovedať.

Žiaľ, byť kňazom alebo rehoľnou sestrou neodstraňuje pokušenie aj „preniesť zodpovednosť na druhého“. Keď klesá počet kňazov a rehoľných sestier, je pochopiteľne ľahké cítiť sa preťažení svojimi povinnosťami a mať také pracovné tempo života, že sa môžu domnievať, že práve kláštorné rády sú skutočne v dobrej pozícii, aby celým srdcom odpovedali na povolanie k svätosti.

⁸ Terézia používa obraz duše ako veľkolepého hradu s mnohými sústrednými vrstvami príbytkov alebo skupín miestností. Duchovnú cestu vysvetľuje tak, že sa z vonkajších miestností presúva do samotného stredu duše, kde je sám Pán. Prvý príbytok je najviac vonkajší príbytok a siedmy príbytok je najvnútornejší.

Ale aj v kláštorných rádoch možno racionalizovať a „prenášať zodpovednosť“. Pri starostlivosti o hostí, dohľade nad rekonštrukciou budov, účasti na kláštorných konferenciách alebo pri výrobe syra, chleba či džemov možno predpokladať, že práve pustovník dokáže odpovedať naozaj celým srdcom.

Ale ani to, že ste pustovník, nezaručuje takúto reakciu. Veď pustovníci si musia vypracovať životný poriadok, absolvovať stretnutia s nadriadenými, aby ho prehodnotili, uistiť sa, či ich zdravotné poistenie riadne kryje, vyrovnáť sa s vnútornými a vonkajšími rozptýleniami a pokúšaniami a možno dokonca prispievať do bulletinu pre pustovníkov.

To, čo nás v skutočnosti brzdí od úprimnej odpovede na Ježišovo volanie, na Druhý vatikánsky koncil, na opakované naliehanie Duha, nie sú vonkajšie okolnosti nášho života, ale vnútorná pomalosť nášho srdca. Musíme si uvedomiť, že nikdy nebude lepší čas ani lepšie okolnosti ako teraz, aby sme celým srdcom odpovedali na povolanie k svätosti. Kto vie, ako dlho ešte budeme žiť na tejto zemi? Nevieme, ako dlho budeme žiť a čo nám prinesie budúcnosť. Teraz je prijateľný čas. Práve veci, ktoré považujeme za prekážky, sú prostriedkami, ktoré nám Boh dáva, aby nás pritiahol k hlbšej závislosti od neho.

Alebo nás niekedy od odpovede celým srdcom v našich súčasných okolnostiach odrádza presvedčenie, že sa na to teraz nemusíme príliš sústrediť, pretože skôr či neskôr sa o potrebné očistenie postará očistec. Tento spôsob myslenia má niekoľko problémov.

Je pravda, že niekedy sa nám nepodarí dosiahnuť cieľ, na ktorý sme sa zamerali, a je dobré mať záložný variant. Ak sa v okamihu svojej smrti zameriavame na nebo a skutočne zomierame v priateľstve s Kristom, ale neboli sme dostatočne premenení, aby sme boli pripravení na pohľad na Boha, očistec je úžasným požehnaním. Ak však mierime do očistca a minieme cieľ, naozaj nemáme k dispozícii dobrú zálohu.

Zdrojom všetkého nášho nešťastia a utrpenia je hriech a jeho následky, a čím skôr sa nám v našom živote podarí očistiť od hriechu a jeho následkov, tým šťastnejší budeme a tým lepšie budeme môcť skutočne milovať druhých. Len tak budeme môcť vstúpiť do zámeru, ktorý má Boh pre náš život. V tomto prípade je naozaj lepšie skôr ako neskôr.

A nakoniec je dôležité uvedomiť si, že existuje len jedna voľba: buď prejsť úplnou premenou a vstúpiť do neba, alebo byť navždy oddelený od Boha v pekle. Existujú len dva konečné ciele, a ak chceme vstúpiť do neba, musíme sa pripraviť na pohľad na Boha. Svätosť nie je „možnosť voľby“. V nebi sú len svätí; úplná premena nie je „možnosťou“ pre tých, ktorí majú záujem o takéto veci, ale je nevyhnutná pre tých, ktorí chcú stráviť večnosť s Bohom.

„Usilujte sa o pokoj so všetkými a o svätosť, bez ktorej nik neuvidí Pána.“ (*Hebr 12, 14*)

Celým cieľom nášho stvorenia, celým cieľom nášho vykúpenia je, aby sme boli plne zjednotení s Bohom v každom aspekte svojho bytia. Existujeme pre zjednotenie, boli sme stворení pre zjednotenie, boli sme vykúpení pre večné zjednotenie. Čím skôr budeme premenení, tým šťastnejší a „naplnenejší“ budeme. Jedinou cestou k splneniu všetkých túžob je podniknúť a dokončiť cestu k Bohu.

V Starom zákone bolo jasné, že vidieť Boha v našom nepremenenom ľudskom stave znamená byť zničený.

„Vtedy Mojžiš povedal: ‚Daj mi vidieť svoju slávu!‘ On mu odvetil: ‚Predvediem pred tebou všetku svoju nádheru a vyslovím pred tebou aj Pánovo meno. Milostivý budem, ku komu chcem byť milostivý, a zmilujem sa nad tým, nad kým sa chcem zmilovať!‘ A ešte mu povedal: ‚Moju tvár nemôžeš vidieť, lebo niet človeka, ktorý by mňa videl, a ostal by nažive!‘“ (porov. *Ex 33, 18 – 20*)

Jedine Ježiš vidí Otcovu tvár a prostredníctvom Ježiša môžeme byť pripravení mať účasť na jeho videní Otca. Práve vďaka nášmu zjednoteniu s Ježišom, vďaka našej kontemplácii jeho „tváre“ sme postupne premieňaní a pripravovaní na blažené nazeranie, ktoré je oveľa viac než to, čo bežne chápeme ako „nazeranie“. Je to naozaj účasť na extatickom poznaní a láske Trojice, účasť na samotnej láske.

Keď sa pápež Ján Pavol zamýšľal nad najdôležitejším odkazom Jubilejného roka 2000, ktorý by sa mal preniesť do nového tisícročia, povedal toto: „Ak však chceme zhrnúť do podstatného jadra veľké dedičstvo, ktoré nám Jubilejný rok zanecháva, neváhal by som ho vložiť do kontemplácie tváre Ježiša Krista.“ (NMI 15)

Bernard z Clairvaux rozširuje náš pohľad na to, čo znamená kontemplovať Kristovu tvár, keď zdôrazňuje, že „hľadáme na Syna v Otcovi a Otca v Synovi“.⁹ Aj Bernard nás úprimne povzbudzuje, aby sme sa vydali na cestu.

„Poď teda za ním, hľadaj ho; nedovoľ, aby ťa ten nedosiahnuteľný jas a sláva zdržali od jeho hľadania alebo aby si zúfal, že ho nájdeš. ‚Všetko je možné tomu, kto verí.‘ (Mk 9, 23) ‚Blízko teba je slovo, v tvojich ústach a v tvojom srdci.‘ (Rim 10, 8) Uver a našiel si ho. Uveriť znamená nájsť. Veriaci vedia, že Kristus prebýva v ich srdci skrze vieru (porov. Ef3, 17). Čo môže byť bližšie? Preto ho hľadaj s dôverou, hľadaj ho s vierou: ‚Pán je dobrý k duši, ktorá ho hľadá.‘ (porov. Nár 3, 25) Hľadaj ho vo svojich modlitbách, nasleduj ho vo svojich skutkoch, nájdi ho vo viere.“¹⁰

A, samozrejme, toto úprimné hľadanie Pána, toto kontemplovanie Krista, je ústrednou súčasťou poslania Písma.

„A my všetci s odhalenou tvárou hľadáme ako v zrkadle na Pánovu slávu a Pánov Duch nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz.“ (2 Kor 3, 18)

Tento text Písma je silným zhrnutím procesu premeny, ktorý teraz začneme podrobne skúmať.

⁹ Bernard z Clairvaux, *On the Song of Songs* (O Piesni piesní), zväzok IV, kázeň 76, č. 6.

¹⁰ Tamtiež.

Prehľad cesty

V priebehu storočí sa uskutočnili rôzne pokusy o klasifikáciu fáz duchovného rastu. Prevládajúcou klasifikáciou, ktorú používajú viacerí učitelia Cirkvi, z ktorých čerpáme, ako aj mnohí ďalší autori, je trojstupňové delenie na očistnú, osvecujúcu a zjednocujúcu fázu. (Ďalším významným pokusom o vymedzenie stupňov rastu je dielo svätej Terézie z Avily, ktorá delí cestu na sedem „príbytkov“ alebo stupňov.)

Stručne povedané, etapa alebo cesta očistenia zahŕňa počiatkové fázy duchovného života vrátane príchodu k obráteniu, odvrátenia sa od hriechu, zosúladenia života s morálnym zákonom, osvojenia si návyku modlitby a zbožných praktík a udržiavania relatívne stabilného života v Cirkvi. (Prvé tri Teréziine príbytky sa zaoberajú otázkami súvisiacimi s etapou očistenia.)

Etapa osvietenia je etapa pokračujúceho rastu. Charakterizuje ju hlbšia modlitba, rast v čnostiach, prehlbujúca sa láska k blížnemu, väčšia morálna stabilita, úplnejšie odovzdanie sa Kristovej vláde, väčší odstup od všetkého, čo nie je Boh, a rastúca túžba po úplnom zjednotení. Spreádzajú ju rôzne druhy skúšok a očisťovania, a niekedy aj veľké útechy a požehnanie vrátane toho, čo sa bežne nazýva „mystické javy“. (Teréziin štvrtý, piaty a šiesty príbytok sa zaoberá otázkami súvisiacimi s touto etapou.)

Etapa zjednotenia je etapa hlbokého habituálneho zjednotenia s Bohom, ktoré charakterizuje hlboká radosť, hlboká pokora, oslobodenie od strachu z utrpenia alebo skúšok, veľká túžba slúžiť Bohu a apoštolská plodnosť. Skúsenosť Božej prítomnosti je takmer nepretržitá, zažíva sa veľký vhlad do Božích vecí a hoci nie je bez utr-

penia, to sa teraz stáva predovšetkým milosťou účasti na Kristovom vykupiteľskom utrpení, a nie utrpením očisťovania. Toto hlboké habituálne zjednotenie sa rôzne opisuje ako „duchovné manželstvo“ alebo „premieňajúce zjednotenie“. (Terézia opisuje etapu zjednotenia v siedmom príbytku.)

Toto trojetapové rozdelenie je užitočným spôsobom, ako všeobecne charakterizovať rôzne aspekty duchovnej cesty, a preto ho budeme používať ako organizačný princíp pre naše štúdium cesty. Keďže však mnohí ľudia vnímajú tradičnú terminológiu ako trochu nejasnú a abstraktnú, budeme často používať alternatívne opisy v bežnom jazyku.

Na tomto mieste by som chcel predstaviť tabuľku, ktorá sa pokúša o všeobecnú koreláciu terminológie, ktorú používajú viacerí učitelia Cirkvi, z ktorých budeme čerpať, a ktorú prepojíme s tradičnými tromi etapami duchovného života. Táto tabuľka je len orientačným bodom a pokusom o zjednodušený prehľad cesty v schematickej podobe. Všetky pojmy budú vysvetlené v príslušných kapitolách. Taktiež je dôležité mať na pamäti, že v praxi život žiadneho človeka dokonale nezodpovedá žiadnej z etáp, ktoré opisujú rôzni svätci. Oni sami si všímajú, ako môžu byť v živote človeka súčasne prítomné rôzne aspekty týchto etáp, hoci smerovanie nášho života, ak robíme pokroky, by malo čoraz viac odrážať charakteristiky, na ktoré svätci poukazujú ako na ukazovatele duchovného pokroku. Ako hovorí Katarína: „Sú to tri etapy, pre ktoré majú mnohí schopnosť, a všetky tri môžu byť prítomné v jednom a tom istom človeku.“¹¹

Celkový pohľad na to, ako rôzni svätci klasifikujú jednotlivé etapy procesu premeny, nám môže pomôcť pri podrobnom skúmaní jednotlivých prvkov cesty k Bohu.

¹¹ Katarína Sienská, *The Dialogue* (Dialóg).

Poznáme a milujeme tak, ako sme poznaní a milovaní.

	Cesta očistenia	Cesta osvietenia	Cesta zjednotenia	Blážené nazeranie
Terézia z Avily	Príbýtok jedna až tri; odvrátenie sa od hriechu; modlitba; rast v stabilnom, dobre usporiadanom katolíckom živote.	Príbýtok štyri až šesť; rozjímanie; modlitba ticha, modlitba zjednotenia; príprava na zjednotenie prostredníctvom darov a milostí, vnútorné a vonkajšie skúšky.	Príbýtok sedem, „duchovné manželstvo“; „dokonalý“; ale stále sú možné chyby a neumyšelné všedné hriechy; veľká plodnosť v modlitbe a konaní.	
Ján z Kríža	„Začiatočníci“; meditácia; „aktivná noc zmyslov“ (<i>Výstup 1</i>); „pasívna noc zmyslov“ (<i>Temná noc 1</i>).	„Skúsení“; kontemplácia; „aktívna noc ducha“ (<i>Výstup 2, 3</i>) (<i>Duchovná pieseň 1 – 21</i>); „pasívna noc ducha“; „duchovné zasvätenie“ (<i>Temná noc 2</i>).	„Dokonalé“, habituálne, kontemplatívne spojenie; „duchovné manželstvo“, „premietajúce zjednotenie“ (<i>Živý plameň; Duchovná pieseň 22 – 40</i>).	
Katarína Sienská	„Otrocká bázeň“ (bázeň založená na obrátení sa k Bohu); objasnenie Kristových nôh (obrátenie).	„Námezdná láska“ (služba Bohu motivovaná odmenou); rast v modlitbe, čnosti, stabilite (trpezlivosť, poslušnosť, pokora); kontemplácia zraneného Kristovho boku.	„Synovská láska“; „láska ako k veľmi drahému priateľovi“ (láska kvôli druhému); bozk Kristových úst; spojenie kontemplácie a činnosti.	
Bernard z Clairvaux	„Prírodná náklonnosť“ (milovať tých, ktorí nás milujú); klaňat sa pri Kristových nohách (ľútosť nad hriechmi, obrátenie).	„Sloboda ducha“ (milovať druhých ako seba samého, dúfať v zisk); bozkávanie Kristových rúk (čnosť, modlitba, ovocie pokánia).	„Manželská láska“; „priateľia Ženicha“ (univerzálna láska, aj k nepriateľom).	
František Saleský	Odvrátenie sa od smrteľného hriechu, všedného hriechu a náklonnosti k hriechu; zavedenie usporiadaného systému modlitby; servilný strach z pekla.	Rast v čnostiach; pokora, poslušnosť, trpezlivosť, chudoba ducha, odstup, stalosť modlitby a láska k blížnemu; námezdná láska, služba, ktorý hľadá odmenu.	Ovláda nás láska; manželská láska; dokonalé zjednotenie vôle v nasledovaní príkladom zání, rád a vnuknutí Ducha Svätého; Ježiš žije v nás a cez nás; dokonalá láska vyhľadá strach, ale otrocké a námezdné pohnutky stále pomáhajú v čase pokúšenia.	

1. časť

PREMENA SA ZAČÍNA

(Cesta očistenia)

Prebudenie a obrátenie

Niekedy ľudia, ktorí boli pokrstení ako bábätká, jednoducho vyrastajú v atmosfére viery a postupne dozrievajú k životu hlbokej svätosti a poslania. Hoci ľudia v tejto situácii často ešte potrebujú uzdravenie a očistenie, aby urobili pokrok (niekedy dosť veľký), nie je tu žiadna výrazná skúsenosť prebudenia alebo obrátenia zo života mimo Boha. Tak to bolo v prípade Terezky z Lisieux a Františka Saleského, dvoch veľkých duchovných učiteľov, na ktorých sa budeme v tejto knihe často odvolávať. Boli požehnaní rodinným prostredím viery a pevnou výchovou a jednoducho dozreli (v prípade Terezky nie bez výraznej traumy) do života svätosti a osobitného poslania, ktoré im dal Boh.

Na druhej strane sú aj takí, ktorí síce žijú do istej miery katolíckym životom, ale často vlašne alebo s výraznými kompromismi. Vieme, že vlašnosť nie je stav, ktorý by sa Pánovi páčil (pozri *Zjv* 3, 15 – 16). Zdá sa, že ľudia v takejto situácii uviazli v „službe dvom pánom“ alebo sú jednoducho slepí či si neuvedomujú, čo povolanie k svätosti skutočne znamená, a na duchovnej ceste nerobia veľký pokrok (ak vôbec nejaký robia). Pán často dáva ľuďom v tejto situácii milosť, aby ich prebudil k horlivému kresťanskému životu. Terézia z Avily svedčí, že patrila medzi vlašných, ktorých Pán potreboval prebudiť, aby mohla opäť začať robiť významné pokroky na duchovnej ceste.¹²

Sú aj iní, ktorí žijú ďalej od Pána a potrebujú viac než len prebudenie alebo znovuprebudenie. Niektorí z nich môžu žiť v hĺbinách nevery alebo v hlbokom otroctve ťažkého hriechu. Niektorí možno kedysi do

¹² Páter Thomas Dubay SM napísal vynikajúci úvod do učenia Terézie z Avily a Jána z Kríža (*Oheň v nás: Svätá Terézia z Avily, svätý Ján z Kríža a evanjelium – o modlitbe*).

určitej miery praktizovali svoju vieru, ale z rôznych dôvodov sa od nej odvrátili. Niektorí možno nikdy nepočuli evanjelium, neboli pokrstení ani sa nevydali na duchovnú cestu. Ľuďom v týchto situáciách Boh vo svojom milosrdenstve dáva dostatočnú milosť, aby sa obrátili alebo znovu obrátili. Svätý Augustín dosvedčuje, že takáto bola jeho situácia.

Začiatky a opätovné začiatky sú v duchovnom živote dôležité. Učíme sa lekcie o hriechu a milosti, o našom úsilí a Božom milosrdenstve, ktoré sú cenné nielen na začiatku, ale na celej ceste k úplnému zjednoteniu. Práve takto lekcie získané v „etape očistenia“ naďalej formujú a tvarujú dušu.

V tejto kapitole sa budeme zaoberať niektorými ponaučeniami, ktoré si môžeme vziať zo svedectiev, ktoré nám Terézia a Augustín poskytli o svojom prebudení a obrátení k životu svätosti a poslania.

Prebudenie k Bohu. Svedectvo Terézie

Terézia sa narodila 28. marca 1515 v španielskej Avile v zbožnej katolíckej rodine. Mala jedenásť súrodencov. Jej otec sa po smrti prvej manželky znovu oženil. Keď mala Terézia trinásť rokov, zomrela aj jej matka (druhá otcova manželka). Terézia vtedy požiadala Máriu, Ježišovu Matku, aby bola aj jej matkou.

Keď Terézia vyrástla, jej otec cítil, že jeho temperamentná a príťažlivá dcéra potrebuje viac ochranného prostredia, a poslal ju ako šesťnásťročnú do kláštornej školy. Terézia, ktorá neskôr uvažovala o svojich vlastných skúsenostiach, má dokonca niekoľko rád pre rodičov v podobných situáciách.

„Ak by som mala rodičom poradiť, povedala by som im, že v tomto veku svojich detí by si mali dávať veľký pozor na to, s kým sa ich deti stýkajú. V tom totiž spočíva koreň veľkého zla, keďže náš prirodzený sklon je skôr k tomu najhoršiemu ako k tomu najlepšiemu.“¹³

¹³ Terézia z Avily, *Her Life* (Jej život).

Pod dojmom jednej z tamojších rehoľníčok Terézia usúdila, že najlepším spôsobom, ako spasíť svoju dušu, je pravdepodobne vstúpiť do kláštora, čo sa aj stalo, keď mala asi dvadsať rokov. Vstúpila do karmelitánskeho Kláštora vtelenia v Avile, ktorý bol veľký a nie veľmi prísny. Prichádzalo tam a odchádzalo odtiaľ veľa rehoľníčok i návštevníkov; sociálne a ekonomické rozdiely sa starostlivo zachovávali. Niektoré rehoľníčky mali apartmány so služobníctvom a domácimi miláčikmi, iné mali jednoduché cely. Terézia začala svoj pobyt v kláštore s primeranou horlivosťou; občas dokonca zažila modlitbu zjednotenia, ktorú opisuje ako charakteristickú pre piaty príbytok. Po niekoľkých rokoch sa však usadila v rutine, ktorá v sebe obsahovala mnoho kompromisov so svetskosťou a márnivosťou, čo brzdilo ďalší pokrok. Až keď mala takmer štyridsať rokov, opäť sa prebudila k horlivému životu a začala znovu robiť pokroky na ceste.

Prostriedkom, ktorý Boh použil, aby ju opäť povolal k sebe, bola malá soška, ktorá znázorňovala jeho utrpenie, keď sa blížil k ukrižovaniu. Keď rozjíjala o tom, čo pre ňu Kristus vytrpel, vrúcne prosila o milosť hlbšieho obrátenia a zakúsila ju. To ju znovu naštartovalo na duchovnej ceste. Krátko nato si prečítala Augustínove *Vyznania*, ktoré boli len krátko predtým preložené do španielčiny. Boh si použil Augustínovo svedectvo, aby upevnil prebudenie, ktoré v Terézii nastalo. Toto prebudenie nastalo v roku 1554, keď mala Terézia takmer štyridsať rokov. Začala sa celým srdcom sústreďovať na lásku a službu Pánovi a o osem rokov neskôr, v roku 1562, zažila „duchovné zasnúbenie“, o ktorom hovorí vo svojom opise šiesteho príbytku. O desať rokov neskôr, v roku 1572, po prijatí svätého prijímania od Jána z Kríža zažila „duchovné manželstvo“, ktoré opisuje v siedmom príbytku. Mala päťdesiatšesť rokov. V roku 1582, vo veku šesťdesiatšesť rokov, zomrela vyčerpaná svojou prácou. Spolu s Jánom z Kríža uskutočnila veľmi náročnú reformu karmelitánskeho rádu a v čase jej smrti existovalo sedemnaásť reformovaných kláštorov s vyše dvesto rehoľníčkami a desať kláštorov, v ktorých žilo približne tristo rehoľníkov.

Čo zabrzdilo Teréziin pokrok?

Terézia na žiadosť svojho duchovného vodcu napísala opis svojho života, skutočnú autobiografiu pod názvom *Jej život*. Terézia v tomto diele, rovnako ako vo všetkých svojich spisoch, veľmi úprimne hovorí o svojich slabostiach a chybách. Jasne identifikuje množstvo vecí, ktoré jej po spočiatku sľubnom začiatku v dvadsiatich rokoch počas prvých rokov v kláštore bránili v napredovaní.

Lahostajnosť voči hriechu

Terézia veľmi pozoruhodne hovorí o tom, ako jej lahostajnosť voči hriechu vážne bránila v napredovaní.

„Čo sa týka všedných hriechov, venovala som im málo pozornosti, a práve to ma zničilo.“¹⁴

Poukazuje na to, že sa tak čiastočne stalo pre „liberálne a tolerantné“ rady, ktoré jej dávali kňazi.

„Čo bolo všedným hriechom, o tom hovorili, že nie je žiadnym hriechom, a čo bolo ťažkým smrteľným hriechom, o tom hovorili, že je všedným. To mi veľmi uškodilo... Pokračovala som v tejto slepote, lebo som tomu verila viac ako sedemnášť rokov, kým ma jeden dominikánsky otec, veľmi učený muž, neosvietil v mnohých veciach.“¹⁵

Terézia však zároveň priznáva, že pravdepodobne mala inštinktívne vedieť, čo je naozaj správne a čo nie, a že v nej možno bolo niečo, čo príliš ľahko prijalo takúto radu.

Každý z nás má sklon hľadať rady, ktoré nám umožnia nasledovať naše sebecké túžby.

¹⁴ Terézia z Avily, *Her Life* (Jej život).

¹⁵ Tamtiež.

„Lebo príde čas, keď neznesú zdravé učenie, ale nazhájajú si učiteľov podľa svojich chútok, aby im štekli uši. Odvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam.“ (2 *Tim* 4, 3 – 4)

Terézia veľmi dôležitým spôsobom rozlišuje medzi úmyselným, slobodne zvoleným všedným hriechom (úmyselným) a všedným hriechom, ktorý nie je úmyselný a slobodne zvolený (neúmyselný). Veľmi jasne opisuje, čo má na mysli:

„Buďte opatrní a pozorní – to je veľmi dôležité –, až kým neuvidíte, že ste pevne rozhodnutí neurážať Pána, že radšej stratíte tisíc životov, ako by ste sa mali dopustiť všedných hriechov – to znamená úmyselne; lebo inak, kto nespáchal mnoho hriechov?“

Keď Písmo hovorí, že „spravodlivý vstane, hoc by padol sedem (rát)“ (*Prís* 24, 16), Terézia to chápe tak, že ide v podstate o spravodlivého človeka, ktorý sa neúmyselne dopúšťa malých – všedných hriechov. Terézia si myslí, že tieto neúmyselné chyby nás môžu do určitej miery sprevádzať po celý život, aj keď na duchovnej ceste napredujeme.

Terézia poznamenáva, že niekedy sa spáchanie malého hriechu a uvedomenie si ho stane takmer súčasne a že takéto „neúmyselné“ všedné hriechy, hoci sú, žiaľ, bežné, nebránia duchovnej ceste ani zďaleka tak, ako slobodné rozhodnutie spáchať „malé“ hriechy. Jej definícia „neúmyselného“ všedného hriechu je jasná.

„Zdá sa mi, že hriech je veľmi vedomý, keď napríklad človek povie: ‚Pane, ty to vidíš a ja viem, že to nechceš. Ja to chápem, ale chcem sa riadiť svojím rozmarom a chútkami viac ako tvojou vôľou.‘ Nezdá sa mi možné, aby sa niečo také dalo nazvať malou, akokoľvek ľahkou chybou; ale je to vážne, veľmi vážne.“¹⁶

¹⁶ Terézia z Avily, *The Way of Perfection, The Collected Works of St. Teresa of Avila* (Cesta dokonalosti. Zbierka diel svätej Terézie z Avily).

Rozhodnutie, že sa nikdy slobodne nerozhodneme spáchať ani malý hriech, je dôležitým bodom obratu na duchovnej ceste. Ako upozorňuje Terézia, slobodne sa rozhodnúť spáchať malý hriech nie je v skutočnosti maličkosť, ak sa snažíme žiť život, ktorý sa páči Bohu.

Nevyhýbanie sa blízkym príležitostiam na hriech

Jedným z najčastejších dôvodov, prečo ľudia nerobia pokroky na duchovnej ceste, a často sa vracajú k tým istým hriechom, je nedostatok múdrosti, aby sme sa vyhýbali príležitostiam, ktoré zvyčajne prispievajú k nášmu hriechu. To platilo aj pre Teréziu počas tých mnohých rokov, počas ktorých „krútila kolesami“ a nerobila pokroky na ceste.

Poukazuje na niektoré problémy, ktorým bola vystavená pri rozhovoroch s určitými osobami, a vyjadruje svoju frustráciu z toho, že ju to mrzí, ale nedokáže sa zmeniť.

„A keď som videla, že som sa nenapravila, veľmi som sa rozčuľovala nad mnohými slzami, ktoré som prelievala nad svojimi chybami, lebo ani moje predsavzatia, ani útrapy, ktoré som prežívala, mi nestačili na to, aby som sa vyhýbala tejto príležitosti a znova nepadla. Zdalo sa mi, že sú to podvodné slzy... Celý problém spočíval v tom, že som sa nedostala ku koreňu príležitostí a moji spovedníci boli málo nápomocní. Keby mi totiž povedali o nebezpečenstve, ktoré mi hrozí, a o tom, že som povinná vyhýbať sa týmto priateľstvám, bezpochyby by som to, verím, napravila. V žiadnom prípade by som totiž nezniesla byť v smrteľnom hriechu ani jeden deň, keby som pochopila, že je to tak.“¹⁷

Dokonca aj tí, ktorí prišli do druhého miesta (druhého príbytku) v počiatočnej etape cesty, sú stále v nebezpečenstve, že sa obrátia späť a vzdajú sa, pretože „sa nevyhýbajú príležitostiam na hriech“.¹⁸

¹⁷ Terézia z Avily, Her Life (Jej život).

¹⁸ Terézia z Avily, The Interior Castle (Vnútorný hrad).

Nevyhýbať sa ľuďom, miestam alebo situáciám spojeným s hriechom môže, naopak, oslabiť naše odhodlanie vyhýbať sa hriechu a je dôvodom, prečo mnohí ľudia nerobia v duchovnom živote pokroky. Musíme prosiť Boha o múdrosť, aby sme dokázali identifikovať situácie, ktoré oslabujú naše odhodlanie odolávať hriechom, a čo najviac sa im vyhýbať.

Spoliehať sa na seba

Terézia uvádza ďalšie veľmi silné tvrdenie, prakticky totožné s tým, čo povedala o ľahostajnosti voči hriechu, pričom identifikuje falošné chápanie a postoj, ktorý veľmi vážne brzdil jej pokrok:

„Toto spoliehanie sa na seba ma zničilo.“¹⁹

Jedným z najčastejších dôvodov, prečo ľudia začnú duchovnú cestu, ale potom sa vrátia späť, je to, že sa im nedarí, vyčerpávajú sa, sú unavení alebo znechutení, pretože sa spoliehajú na vlastné sily alebo rozum, a nie na Pána. Pri čítaní tejto knihy uvidíme, že na to tak či onak poukazujú prakticky všetci títo učители Cirkvi. Teréziino svedectvo o tom, ako výrazne tento problém brzdil jej pokrok, je veľmi jasné, a má radu, čo s tým robiť.

„Dávam vám jednu radu, aby ste si nemysleli, že vlastnými silami alebo úsilím môžete dosiahnuť túto etapu, lebo dosiahnutie tejto etapy je nad naše sily; ak sa ju budete snažiť dosiahnuť, vaša oddanosť vychladne. Ale s jednoduchosťou a pokorou, ktorou dosiahnete všetko, hovorte: *fiat voluntas tua* (nech sa stane tvoja vôľa).“²⁰

Terézia poukazuje na zreteľný rozdiel medzi postojom človeka, ktorý pristupuje k duchovnej ceste ako k veci vlastného úsilia, a po-

¹⁹ Terézia z Avily, Her Life (Jej život).

²⁰ Terézia z Avily, The Way of Perfection (Cesta dokonalosti).

stojom človeka, ktorý k nej pristupuje ako k veci dôvery v Božie milosrdenstvo.

„Keď sme odhodlanejší, menej si veríme, pretože dôveru musíme vkladať do Boha. Keď to pochopíme..., nebude treba chodiť tak napäto a stiesnene. [Budeme] chodiť so svätou slobodou.“²¹

Terézia nás vyzýva, aby sme dôverovali Kristovej krvi a Božiemu milosrdenstvu, ktoré nás vedie na duchovnej ceste, a boli si istí, že urobíme pokrok.

„Skrze krv, ktorú za nás vylial, prosím tých, ktorí ešte nezačali vstupovať do svojho vnútra, aby tak urobili, a tých, ktorí začali, aby nedovolili zápasom, aby ich prinútili vrátiť sa späť... Nech dôverujú Božiemu milosrdenstvu a vôbec nie sebe, a uvidia, ako ich jeho veličenstvo privedie z príbytkov jednej etapy do príbytkov druhej etapy... A budú sa tešiť z väčších požehnaní, než si človek môže priať – z požehnaní aj v tomto živote.“²²

Nakoniec, postupne, aj keď to možno nebude skoro, Terézia sľubuje, že ak sa budeme snažiť a dôverovať, staneme sa svätými.

„Majte veľkú dôveru, pretože netreba zadržiavať svoje túžby, ale veriť v Boha, že ak sa budeme snažiť, postupne, aj keď to možno nebude skoro, dosiahneme stav, aký dosiahli svätí s jeho pomocou.“²³

Nevážiť si Božie milosti

Jednou z charakteristík, ktorú nachádzame u mnohých svätých, je ich pohotová reakcia na vnuknutia Ducha. Keď bol František z Assisi

²¹ Tamtiež.

²² Terézia z Avily, *The Interior Castle* (Vnútorný hrad).

²³ Terézia z Avily, *Her Life* (Jej život).

pohnutý k modlitbe, často sa začal modliť okamžite, kdekofvek sa nachádzal, aj keď to bolo uprostred preplnenej ulice. Katarína Sien-ská bola známa rovnakou pohotovosťou, keď reagovala na Pánove vnuknutia, nech bola kdekofvek a robila čokoľvek. František Saleský definuje povahu „zbožného“ života tak, že ho charakterizuje častá, pozorná a pohotová odpoveď na Božiu vôľu a na jeho vnuknutia.

Terézia z Avily poukazuje na to, že nevážiť si milosti, ktoré nám Boh udeľuje, napríklad keď nám dáva pocítiť svoju prítomnosť v modlitbe, bráni mnohým ľuďom v napredovaní.

„Duša, ktorej Boh dá takéto prisľúbenia, má znamenie, že jej chce dať veľa; ak mu v tom nebude brániť jej vlastná vina, pokročí veľmi ďaleko. Ak však Pán vidí, že po tom, čo do domu duše vloží nebeské kráľovstvo, sa táto duša obráti k pozemským veciam, nielenže jej neukáže tajomstvá, ktoré sú v jeho kráľovstve, ale túto milosť jej udelí len zriedkavo, a potom len na krátky čas.“

Terézia nám dáva návod, ako správne reagovať, keď Pán dáva zna-menia svojej prítomnosti.

„Je možné, že sa v tejto veci mýlim, ale vidím a viem, že sa to deje, a podľa môjho názoru je to dôvod, prečo nie je viac duchovných ľudí. Keď jednotlivci neodpovedajú službou, ktorá je v súlade s ta-kou veľkou milosťou, keď sa nepripravujú na jej opätovné prijatie, ale berú späť svoju vôľu z rúk Pána, ktorý už túto vôľu vlastní ako svoju vlastnú, a stavajú ju na nízke veci, Pán sa vydáva hľadať tých, ktorí ho milujú, aby im dal viac. Neberie však úplne to, čo dal, keď človek žije s čistým svedomím. Sú však ľudia – a ja som bola jednou z nich –, ktorí sa robia hluchými, keď im Pán, zľutujúc sa nad nimi, dáva sväté vnuknutia a svetlo o povahe vecí a v súhrne dáva toto kráľovstvo a umiestňuje ich do tejto modlit-by pokoja.“²⁴

²⁴ Terézia z Avily, *The Way of Perfection* (Cesta dokonalosti).

Aj Bernard si uvedomuje, že mnohí z nás nie sú na začiatku takí pozorní, ako by mali byť pri týchto Pánových návštevách.

„Myslíte si, kto z nás je taký bdely, taký pozorný na čas svojho navštívenia a príchodu Ženícha, že každú chvíľu sleduje všetky podrobnosti jeho príchodu, aby mu hneď otvoril dvere, keď príde a zaklope? (porov. *Lk 12, 36*)“²⁵

A predsa nás Bernard povzbudzuje, aby sme rástli v takejto pozornosti voči niekedy sotva postrehnuteľným „svetlám“ a „podnetom“, ktoré nám chce dať Duch Svätý.

„Ak môže povedať so žalmistom: ‚Moje oči upieram na Pána‘ (porov. *Ž 25, 15*) a ‚Pána mám vždy pred očami‘ (*Ž 16, 8*), nedostane požehnanie od Pána a milosť od Boha, svojho Spasiteľa? (porov. *Ž 24, 5*) Bude často navštevovaný a vždy bude vedieť o čase návštevy (porov. *Lk 19, 44*), hoci ten, kto navštevuje v Duchu, prichádza tajne a nenápadne ako plachý milenec.“²⁶

Verím, že je celkom možné, že pri čítaní tejto knihy bude Pán dávať znamenia svojej prítomnosti, vhlady do svojho pôsobenia, pozvania, aby sme sa k nemu priblížili. Stálo by za to zaviesť túto prax bezprostrednej odpovede na Pána skrze pozornosť v modlitbe a konaní, o ktorej hovoria Terézia a Bernard.

Možnože niektoré učenia svätých v tejto knihe budú spočiatku pôsobiť nemožne, znepokojivo, nerozumne, nevyvážené, nerealisticky alebo dokonca nepravdivo – podobne ako mnohí reagujú na niektoré Ježišove časti učenia. Chcel by som vás poprosiť, aby ste vydržali a prešli celú cestu. Môže trvať nejaký čas, kým pochopíte, čo konkrétny svätec môže myslieť tým, čo vyjadruje silným spôso-

²⁵ Bernard z Clairvaux, *On the Song of Songs (O Piesni piesní)*, zv. III, kázeň 57, č. 3.

²⁶ Tamtiež, zv. III, kázeň 57, č. 4.

bom. Môže chvíľu trvať, kým naša obrana, obavy a mylné predstavy ustúpia širšiemu a hlbšiemu pohľadu na realitu vrátane našej vlastnej reality. Môžem vám sľúbiť, že tento boj stojí za to.

K múdrosti Terézie a Bernarda sa vrátíme v ďalších etapách cesty, ale teraz sa zamyslime nad pohľadom na obrátenie, ktorý nám poskytuje Augustín.

Dynamika obrátenia. Augustínovo svedectvo

Augustín sa narodil 13. novembra 354 v meste, ktoré je dnes súčasťou východného Alžírsku, 72 kilometrov od Stredozemného mora. Jeho rodičia Patrícus a Monika si pohodlne žili z malého hospodárstva, ktoré spravovali. Monika pochádzala z kresťanskej rodiny a bola veľmi zbožná. Patrícus nebol kresťan, ale na smrteľnej posteli v roku 372 sa dal pokrstiť.

Augustín bol dobrým študentom a vynikal v latinských klasikoch. Ako sedemnásťročný si vzal za milenkú dievča z Kartága, s ktorým žil pätnásť rokov, kým sa to v Miláne nestalo prekážkou jeho spoločenského postupu. Mal syna Adeodata, ktorý sa obrátil na vieru spolu s Augustínom. Adeodatus zomrel v roku 389 vo veku sedemnášť rokov, rok po tom, ako sa spolu s Augustínom vrátili z Talianska do Afriky.

Hoci Augustína ako učiteľa veľmi zaujímali peniaze a svetský úspech, mal aj veľmi úprimnú túžbu poznať pravdu. Veľmi však túžil aj po pravidelnom sexuálnom vzťahu.

Nakoniec sa stal prívržencom manichejskej verzie kresťanstva a v tomto systéme viery zotrval desať rokov. Maniho odpoveďou na problém zla bolo vyhlásenie Boha za dobrého, ale nie všemohúceho. Mal aj veľmi negatívny pohľad na materiálny svet a na plodenie, hoci členovia kategórie veriacich „poslucháčov“ mohli mať manželky alebo milenky, pokiaľ sa vyhýbali plodeniu antikoncepciou alebo pravidelnou abstinenciou. Augustínove znalosti astronómie ho nakoniec prinútili spochybniť rôzne kozmické mýty, ktoré boli súčasťou manichejského vysvetlenia skutočnosti, a v neskorších rokoch dokonca

napísal obranu kresťanstva proti manichejcom. O niekoľko storočí neskôr mal Bernard nazvať Augustína „tým mocným kladivom na heretikov“.²⁷

Bernard musel bojovať aj proti opätovnému výskytu manichejských omylov v katarskej heréze svojej doby.

„Ak však obmedzujete Božiu dobrotu podľa šialeného manichejského spôsobu, takže to, čo stvoril a dal, aby sme to prijali s vďačnosťou, vy, nevďační, bezohľadní a odsudzujúci, považujete za nečisté a vyhýbate sa tomu ako moru, potom vašu zdržanlivosť rozhodne nechválím.“²⁸

Po siedmich rokoch vyučovania v Kartágu, veľkom severoafrickom meste v blízkosti Talianska, sa Augustín presťahoval do Ríma v nádeji, že tu nájde lepšie vychovaných študentov a možnosti väčšieho kariérneho postupu.

Po roku v Ríme, rozčarovaný správaním študentov, ktorí často menili učiteľov tesne pred výplatou, sa Augustín v roku 384 presťahoval do Milána. Tu sa dostal do kontaktu s filozofmi ovplyvnenými Platónom, ktorých spisy ho nakoniec priviedli ku kresťanstvu. Títo filozofi mu pomohli vyriešiť niektoré konceptuálne problémy, ktoré mal s intelektuálne presvedčivou predstavou o Bohu. Stále však musel riešiť morálne otázky, ako aj rôzne obavy.

O sedemsto rokov neskôr si aj Bernard z Clairvaux všimol, ako nesprávny obraz Boha môže niekomu brániť uveriť a obrátiť sa.

„Môj názor je, že všetci tí, ktorým chýba poznanie Boha, sú tí, ktorí sa k nemu odmietajú obrátiť. Som si istý, že odmietajú, pretože si predstavujú, že tento láskavý Boh je krutý a prísny, že tento milosrdný Boh je bezcitný a nepružný, tento milý Boh je krutý

²⁷ Tamtiež, zv. IV, kázeň 78, č. 7.

²⁸ Tamtiež, zv. III, kázeň 66, č. 7.

a utláčajúci. Tak sa stáva, že bezbožnosť hrá falošnú hru sama so sebou a vytvára si obraz, ktorý ho nereprezentuje.“²⁹

Bernard potom pokračuje v boji proti falošným predstavám o Bohu, ktoré bránia ľuďom, aby sa mu odovzdali.

„Čoho sa bojíte, maloverní? Že vám neodpustí hriechy? Veď ich vlastnými rukami pribil na kríž. Že ste si zvykli na pohodlný život a váš vkus je pôžitkácky? Ale on si je vedomý našej slabosti. Že vás dlhodobý návyk na hriechy zväzuje ako reťaz? Ale Pán rozväzuje okovy väzňov. Alebo možno nahnevaný ohromnosťou a častosťou vašich hriechov len pomaly podáva pomocnú ruku? Ale tam, kde sa rozmnožil hriech, tam sa rozhojnila milosť. Máte starosti o oblečenie, jedlo a iné telesné potreby, takže sa zdráhate vzdať sa svojho majetku? On však vie, že všetky tieto veci potrebujete. Čo viac si môžete priať? Čo iné by vás mohlo zdržiavať od cesty spásy?“³⁰

V júli roku 386 Augustín na radosť svojej matky prežil obrátenie a počas veľkonočnej vigílie v roku 387 ho v Miláne pokrstil svätý Ambróz.

V roku 388, keď boli Monika, Augustín a Adeodatus v rímskom prístavnom meste Ostia, Monika zomrela a bola tam pochovaná. Augustínovo rozprávanie o ich posledných spoločných dňoch, o ich spoločnej skúsenosti s Bohom a o jeho zármutku je veľmi dojímavé. Potom sa vrátil do Afriky, kde vytvoril laické spoločenstvo kresťanských priateľov. V roku 391 bol „povolaný“ za kňaza v diecéze Hippo Regius³¹ na pobreží a asi o štyri roky neskôr sa stal biskupom.

²⁹ Tamtiež, zv. II, kázeň 38, č. 2.

³⁰ Tamtiež, zv. II, kázeň 38, č. 2.

³¹ V prvotnej Cirkvi boli niekedy obľúbení kandidáti na kňazský alebo biskupský úrad uznaní ľuďom a rýchlo vysvätení. Stalo sa to v prípade Ambróza, milánskeho biskupa, ktorý pokrstil Augustína, ako aj v prípade samotného Augustína.

Augustín zomrel 28. augusta 430 vo veku sedemdesiatpäť rokov, keď Vandali útočili na Hippo a Rímska ríša sa rúcala. Spolu s Tomášom Akvinským sa považuje za jedného z dvoch najväčších teológov, akých Cirkev poznala. Spolu s Bernardom z Clairvaux sa považuje za jedného z dvoch najväčších kresťanských spisovateľov, ktorí písali v latinčine.

Augustín bol počas svojho života obrovským obrancom viery proti rôznym herézam a uverejnil obrovské množstvo materiálov. Hovorí sa, že ani augustiniánski učenci nie sú schopní všetko preštudovať. Jednou z jeho najplyvnejších kníh bol opis jeho obrátenia, ktorý nazval *Vyznania*. Táto kniha, ktorá je napísaná vo forme príhovoru alebo modlitby k Bohu a je zjavne určená, aby ju počuli ostatní, sa považuje za jedno z najväčších diel latinskej kresťanskej literatúry. Sú to vyznania v dvojakom zmysle: vyznanie hriechu, ako aj vyznanie milosrdenstva, dobroty, krásy a veľkosti Boha. Augustín pri rozprávaní vlastného príbehu sprostredkúva veľký vhlad do procesu obrátenia, ktorý nám veľmi pomôže pochopiť niektoré najdôležitejšie princípy duchovnej cesty. Už sme si všimli, ako Augustínove vyznania viac ako tisíc rokov po ich napísaní hlboko ovplyvnili Teréziu z Avily pri upevňovaní jej vlastného prebudenia k horlivému nasledovaniu Pána.

Jednou z najpozoruhodnejších vecí pri čítaní Augustínovho rozprávania je to, ako postupne, počas mnohých rokov a s použitím mnohých rôznych prostriedkov Boh pripravoval Augustína na obrátenie.

Na prvom mieste je azda známa modlitba jeho matky Moniky za jeho obrátenie. Monika sa nielen modlila, ale snažila sa Augustína povzbudiť vo viere, no bez okamžitého úspechu. Augustín napriek svojej veľkej úcte k Monike pôsobí dojemom, že ako mladší muž nemal veľký záujem počúvať jej nabádania, aby sa stal katolíkom. Je tu však aj mnoho ďalších vplyvov.

Ešte v mladosti si prečítal knihu rímskeho filozofa Cicera pod názvom *Hortensius*, ktorá v ňom vzbudila presvedčenie, že šťastie sa nachádza skôr v pravde ako v telesných pôžitkoch. A hoci uplynulo

mnoho rokov, kým Augustín mal motiváciu a silu konať na základe tohto poznania, semienko, ktoré pripravilo cestu, bolo zasiaté.

Ďalšou skúsenosťou, ktorú Boh použil na prípravu cesty, bolo to, že Augustínovi umožnil na vlastnej koži zažiť nevkusnú stránku sveta. Jeho skúsenosť s ušľachtilou kariérou učiteľa literatúry bola poznačená politikou spojenou so získavaním dobrých miest, ťažkosťami pri zarábaní na živobytie a nie práve úprimným a serióznym správaním jeho študentov.

A potom Boh použil veľkého „pohanského“ gréckeho filozofa Platóna a jeho učenie, ktoré v tom čase rozvíjali filozofi v Rímskej ríši, aby Augustína priviedol k bližšiemu vnímaniu pravdy a umožnil mu prekročiť manichejské mýty.

Okrem týchto dôležitých, ale vzdialenejších alebo nepriamych príprav na obrátenie existovali aj veľmi nápadné blízke a výslovne kresťanské prostriedky, ktoré Boh použil, aby ovplyvnil Augustína. O nich sa píše predovšetkým v ôsmej a deviatej knihe *Význaní*.

„Zbavil som sa všetkých pochybností o tom, že existuje nezniteľná substancia, z ktorej pochádza všetka podstata. Mojou túžbou nebolo byť si istejší, ale byť v tebe stabilnejší. Ale v mojom dočasnom živote bolo všetko v stave neistoty a moje srdce sa potrebovalo očistiť od starého kvasu. Priťahovala ma cesta, sám Spasiteľ, ale stále som sa zdráhal ísť po jej úzkych chodníkoch. A ty si mi vložil do srdca, aby som navštívil Simpliciána. Bolo mi jasné, že je to tvoj dobrý služobník; tvoja milosť v ňom žiarila... Chcel som sa s ním poradiť o svojich trápeniach, aby mi navrhol spôsob, ako mám kráčať po tvojej ceste v mojom úbohom stave... Moja svetská činnosť sa mi hnusila a teraz, keď som už nehorel svojimi starými ambíciami v nádeji na česť a peniaze, bolo pre mňa ťažké znášať také ťažké bremeno otroctva. Teraz mi už to všetko neprinášalo nijaké potešenie v porovnaní s tvojou dobrotou a krásou tvojho domu, ktorú som miloval. Ale stále som bol pevne zviazaný so ženou a kvôli tejto jednej veci som bol aj v ostatných ohľadoch nestály a chradol som, vysilený namáhavý-

mi starosťami... A teraz som objavil drahocennú perlu, mal som predajť všetko, čo som vlastnil, a kúpiť ju, ale ešte vždy som váhal (porov. *Mt* 13, 46).³²

Augustína síce kresťanstvo priťahovalo, ale zdráhal sa nasledovať to, čo vnímal ako jeho „úzke“ cesty, najmä v oblasti sexuálnej morálky. Nakoniec ho to priviedlo k rozhovoru so Simpliciánom, kňazom zrelým vo viere, ktorý presne vedel, ako sa s Augustínom rozprávať. (Simplicián v skutočnosti pokrstil Ambróza a neskôr ho mal nahraďiť na poste milánskeho biskupa). Povedal Augustínovi o inom obrátení, o obrátení Viktorína.

Viktorín bol veľmi slávny rímsky učiteľ, platonik, ktorý takisto obhajoval tradičných rímskych bohov. Rimania si ho v skutočnosti tak veľmi vážili, že sa ponúkli postaviť jeho sochu na rímskom fóre.

Viktorín sa stal tajným veriacim. Zo strachu o svoju povesť sa však nechcel verejne prihlásiť, dať sa pokrstiť a vstúpiť do kresťanskej komunity; nakoniec ho k tomu presvedčil Simplicián. Augustín o tom píše vo *Vyznaniach*:

„On [Viktorín] sa bál uraziť svojich priateľov, hrdých uctievačov diabla. (...) Ale čítaním a horlivým štúdiom Písma nadobudol odvahy. Bál sa, že ho Kristus zaprie pred svätými anjelmi v nebi, keď sa ho bude báť vyznať pred ľuďmi (porov. *Lk* 12, 9). (...) Dal sa zapísať na krst, aby sa mohol znovu narodiť na veľký údiv Ríma a radosť Cirkvi.“³³

V celej knihe *Vyznania* sa Augustín neustále odvoláva na Sväté písmo, aby objasnil a interpretoval skúsenosť, o ktorej rozpráva.

„Aj ty, milosrdný Otče, sa ,viac raduješ z jedného kajúcnika ako z deväťdesiatich deviatich spravodlivých, ktorí nepotrebujú po-

³² Svätý Augustín, *Vyznania*, zv. VIII, č. 1, 2.

³³ Tamtiež, zv. VIII, č. 4

kánie' (porov. *Lk* 15, 7)... Slzy tečú pri radostnej slávnosti tvojho domu, keď sa v tvojom dome číta príbeh o tvojom mladšom synovi, ktorý bol mŕtvy a znova ožil, bol stratený a našiel sa' (porov. *Lk* 15, 32).³⁴

Na Augustína malo Simpliciánovo rozprávanie o Viktorínovom obrátení okamžitý účinok.

„Len čo mi tvoj sluha Simplicián vyrozprával tento príbeh o Viktorínovi, horlivo som nasledoval jeho príklad. Skutočne mi ho rozprával s týmto cieľom.“³⁵

Augustín mnohokrát svedčí o sile osobného svedectva, ktoré priťahuje ľudí ku Kristovi, a my budeme mať opäť príležitosť vidieť jeho úlohu v Augustínovom živote. Augustínovi však na ceste k obráteniu stále stál jeden veľmi veľký problém: bol hlboko ztročený hriechom a cítil, že sa s ním nedokáže rozlúčiť. Tu sa dostávame k podstate toho, čo často bráni ľuďom v obrátení: hlboké otroctvo návykového hriechu.

„Vzdychal som po takejto slobode [Viktorínovej slobode odvrátiť sa od všetkého], ale nebol som spútaný železom, ktoré mi vnútil niekto iný, ale železom vlastnej voľby. Nepriateľ sa zmocnil mojej vôle, a tak mi vytvoril reťaz, aby ma držal ako väzňa. Dôsledkom pokrivenej vôle je vášeň. Službou vášni sa vytvára zvyk a zvyk, ktorému niet odporu, sa stáva nevyhnutnosťou... Ale ja som bol zodpovedný za to, že tento zvyk sa proti mne tak vzoprel, pretože som sa s mojím súhlasom dostal na miesto, na ktorom som nechcel byť.“³⁶

³⁴ Tamtiež, zv. VIII, č. 6, s. 137.

³⁵ Tamtiež, zv. VIII, č. 10.

³⁶ Tamtiež, zv. VIII, č. 10 – 11.

Podobný postreh má aj Bernard z Clairvaux:

„Lebo hoci duša padla sama od seba, nemôže sama od seba povstať, pretože vôľa je slabá a bezmocná pre skazenú lásku porušiteľného tela, ale zároveň je schopná milovať spravodlivosť. A tak sa vôľa akýmsi zvláštnym a zvráteným spôsobom zhoršuje a privádza do stavu nutkavosti, v ktorom otroctvo nemôže ospravedlniť vôľu, pretože konanie bolo dobrovoľné, a ani vôľa, ktorá je spútaná, sa nemôže oslobodiť z otroctva. Toto otroctvo je totiž v istom zmysle dobrovoľné... Veď je to vôľa, ktorá, hoci je slobodná, súhlasom s hriechom sa stala otrokom hriechu; a práve vôľa sa svojím dobrovoľným otroctvom podriaďuje hriechu.“³⁷

Bernardova analýza zostupnej špirály od príležitostného hriechu k návykovému hriechu má slúžiť nielen ako vhľad do takéhoto otroctva, ale aj ako ochrana pred ním.

„Ale existuje niekto ako Pavol, niekto, kto občas nepodľahne tejto zmyselnej túžbe a nepodľahne tak hriechu? Ten, kto podľahne hriechu, nech si uvedomí, že týmto zlým a nezákonným súhlasom postavil proti sebe ďalší múr. Takýto človek sa nemôže chváliť, že preňho Ženích stojí za múrom, lebo teraz mu do toho zasahuje nie jeden múr, ale múry... Ale čo ak sa opakovanie hriechov stáva návykom alebo návyk vyvoláva opovrhnutie, ako hovorí Písmo: ‚Tam, kde príde bezbožný, dostaví sa aj opovrhnutie.‘ (Prís 18, 3)? Ak takto zomrieš, či ťa tisíckrát nezožerú tí, čo revú, keď čakajú na svoj pokrm, skôr než sa dostaneš k Ženíchovi, ktorý je teraz od teba oddelený nielen jedným, ale radom múrov? Prvým je zmyselná túžba, druhým súhlas, tretím činnosť, štvrtým návyk, piatym pohrdanie. Dávaj si teda pozor, aby si zo všetkých síl odolával prvým hnutiam zmyselnej túžby, aby ťa nezlákali k súhlasu, a potom sa celá štruktúra zloby rozplynie.“³⁸

³⁷ Bernard z Clairvaux, *On the Song of Songs* (O Piesni piesní), zv. IV, kázeň 81, č. 7.

³⁸ Tamtiež.

V našej túžbe pochopiť dynamiku hriechu a obrátenia by sme si mali pozorne všímať pohľad a úprimnosť Augustína a Bernarda. Augustín sa ocitol v situácii veľmi reálneho otroctva. Bol uväznený v hlbokom návyku ťažkého hriechu. Jasne však priznáva, že to bol on, kto urobil sériu rozhodnutí, ktoré ho postupne priviedli do tohto otroctva. Hoci v reálnom zmysle už nemohol slobodne prestať hrešiť – bol skutočne otrokom hriechu –, bol zodpovedný za to, že sa na toto miesto dostal sériou predchádzajúcich rozhodnutí, v ktorých sa postupne rozhodol, že sa sám dostane do otroctva hriechu. Aká ťažká situácia! A práve v takejto ťažkej situácii sa okrem Krista nachádza celé ľudské pokolenie. To nás privádza k jadrú drámy spásy (porov. *Rim* 6 – 8).

Na tomto mieste svojich *Vyznaní* Augustín uznáva, že jeho neistota ohľadom pravdy už nebola platnou výhovorkou pre jeho spoločnosť života. Priznáva, že teraz pozná pravdu o Kristovi a Cirkvi, ale je rozorvaný tým, že nedokáže rozhodne reagovať. V skutočnosti sa ponára do agónie, keď je ťahaný dvoma protichodnými smermi. Chce robiť pokánie, ale na druhej strane ho nerobí.

„Takto som na základe vlastnej skúsenosti pochopil, čo som čítal, že ‚telo si žiada, čo je proti duchu, a duch, čo je proti telu‘ (*Gal* 5, 17). Bol som rozdelený medzi ne, ale viac som bol v tom, čo som na seba schvaľoval, ako v tom, čo som neschvaľoval...

Všade si mi dokazoval pravdu svojich slov a touto pravdou premožený nemohol som nič povedať, len váhavé a ospanlivé slová: ‚Hneď – ‚Ale teraz – ‚Ešte chvíľu, prosím‘. Ale ‚hneď, hneď‘ nikdy nedospelo k rozhodnutiu a ‚ešte chvíľu, prosím‘ sa opakovalo ešte dlho... Zákon hriechu je násilím návyku, ktorým je aj neochotná myseľ strhávaná a držaná, ako si to zaslúži, pretože z vlastného rozhodnutia sklzla do návyku. ‚Úbohý človek, ktorým som bol, kto iný by ma vyslobodil z tohto tela smrti, ak len nie tvoja milosť skrze Ježiša Krista, nášho Pána?‘ (porov. *Rim* 7, 24 – 25).“³⁹

³⁹ Augustín, *Vyznania*, zv. VIII, č. 11, 12.